

Οι συνέπειες του ορθολογισμού στη ζωή μας (Αρχιμ. Αθανάσιος Αναστασίου, Καθηγούμενος Ι. Μ. Μεγάλου Μετεώρου)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : 29 Μαΐου, 2012

Ο ορθολογισμός θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η υπερβολική εμπιστοσύνη στη λογική μας η αναγωγή της σε υπέρτατη αυθεντία και απόλυτη αξία. Είναι αμαρτητική νοοτροπία και βιοθεωρία, και όχι κάποια απλή αμαρτία. Είναι κατ' ουσίαν απιστία. Ο ορθολογισμός είναι η πιο χαρακτηριστική και ύπουλη εκδήλωση της υπερηφάνειας, η οποία υποκρύπτεται κάτω από όλες τις αμαρτίες μας, υφέρπει σε κάθε μας πράξη και δηλητηριάζει όλα τα καλά έργα μας. Αυτή οδηγεί στην αυτοδικαίωση και τελικά στην αμετανοησία, κλείνοντας έτσι τη θύρα του θείου ελέους. Η υπερηφάνεια είναι η αρχή και το τέλος όλων των κακών. Κατά τον μακαριστό Γέροντα Σωφρόνιο του Έσσεξ η υπερηφάνεια **«αποτελεί την μόνιμη απειλή της ανθρώπινης ζωής»**, «βρίσκεται στην ρίζα όλων των τραγωδιών του ανθρώπινου γένους» και αποτελεί **«την ουσία του άδη»**.

Ο υπερήφανος άνθρωπος, λαϊκός, κληρικός ή μοναχός, γίνεται άτομο και προσφέρει τον πνευματικό θάνατο και τον άδη, την κόλαση, όχι μόνο στον εαυτό του, αλλά και στην οικογένεια του, στο κοινόβιό του και σε όλο το περιβάλλον του.

Ο ορθολογιστής υποβάλλει την αγνή και πηγαία πίστη σε λογικές διαδικασίες, ζητώντας επιχειρήματα και αποδείξεις. Πιστεύει μόνο σε ό,τι μπορεί να κατανοηθεί και να γίνει αποδεκτό με το μυαλό. Γι' αυτό και οι περισσότεροι άνθρωποι σήμερα, αλλά και πολλοί χριστιανοί μας, αμφιβάλλουν ή και δεν πιστεύουν στην αθανασία της ψυχής, στην ύπαρξη της άλλης ζωής, στην ανάσταση των νεκρών, στον παράδεισο και την κόλαση. Αρνούνται ακόμη την ύπαρξη του διαβόλου, του προαιώνιου αυτού εχθρού μας. Αγνωσούν ότι ο διάβολος είναι πρόσωπο με νου και με θέληση, και ότι αυτός αποτελεί την αιτία και την πηγή του κακού, δεχόμενοι γενικά και αόριστα την ύπαρξη μόνο «δυνάμεων του κακού».

Αμφισβητούν τα μυστήρια της Εκκλησίας μας, όπως της Ιεράς Εξομολογήσεως, της

Θείας Κοινωνίας, του Γάμου, ο οποίος τείνει να αντικατασταθεί από μια απλή συμβίωση, μια ελεύθερη σχέση, εκτός γάμου. Αρνούνται ή δέχονται επιλεκτικά τα δόγματα της πίστεως μας, τις εντολές του Ευαγγελίου, τη λατρεία, την ευσέβεια και την παράδοση της Εκκλησίας μας, επειδή δεν μπορούν να τα συλλάβουν με την λογική και το μυαλό τους.

Να διευκρινίσουμε σε αυτό το σημείο ότι η αναφορά μας στο αρνητικό φαινόμενο του ορθολογισμού και στις ανάλογες συνέπειές του στην πνευματική ζωή του καθενός σε καμία περίπτωση δεν έχει την έννοια της υποτιμήσεως ή της παραγνωρίσεως της λογικής, αυτής της ύψιστης δωρεάς του Θεού προς τον άνθρωπο, η οποία τον διαφοροποιεί από τα άλογα ζώα και τα υπόλοιπα κτίσματα.

Ο ορθολογιστής αντικαθιστά την αναφορά και την εμπιστοσύνη στον Θεό, που είναι η πίστη, με τη σκέψη και τη διάνοια. Έτσι όμως καταργείται ουσιαστικά η πίστη, αφού ο Θεός δεν μας αποδεικνύεται, αλλά μας φανερώνεται. Μας αποκαλύπτεται μυστικά. Βιώνεται καρδιακά και πηγαία, απλά, ταπεινά και αθόρυβα. Γι' αυτό και ο ορθολογισμός συνιστά ουσιαστικά απιστία· μια άλλη μορφή αθείας, χειρότερη ίσως από την απόλυτη και καθαρή αθεία, αφού μας εφησυχάζει και μας παραπλανά πως δήθεν πιστεύουμε.

Αυτός ακριβώς είναι και ο λόγος που καθιστά τον ορθολογισμό, την ορθολογιστική θεώρηση της πίστεως, ένα από τα σοβαρότερα εμπόδια, και τα δυσεπίλυτα προβλήματα που απειλούν και αλλοιώνουν την πνευματική πορεία των σύγχρονων πιστών και επιβουλεύονται τη σωτηρία τους.

Θα λέγαμε ότι ο ορθολογισμός δεν είναι απλά και μόνο μία συγκεκριμένη αμαρτία, δεν είναι μία πτώση, ένα λάθος, που είναι ανθρώπινο και φυσιολογικό να συμβαίνει σε κάθε πιστό, που αγωνίζεται για τη σωτηρία του, αφού κανείς δεν είναι αναμάρτητος ή αλάνθαστος. Γι' αυτό και όλες οι πτώσεις και όλα τα αμαρτήματα μας συγχωρούνται, όταν με ειλικρινή μετάνοια και συντριβή τα εναποθέσουμε στο πετραχήλι του πνευματικού μας, με το Μυστήριο της Ιεράς Εξομολογήσεως.

Ο ορθολογισμός λοιπόν ξεπερνά τα στενά όρια της αμαρτίας και λειτουργεί αλλοιωτικά και διαφορετικά, υποσκάπτοντας τα ίδια τα θεμέλια και ουσιώδη της πίστεως. Καταργεί τη σχέση, την εμπιστοσύνη, την ελπίδα, γιατί στηρίζεται μόνον στα δικά μας λογικά συμπεράσματα, στις ατομικές μας αντιλήψεις και στην ατομική μας νοοτροπία και βιοθεωρία.

Νους και λόγος

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την διαφορά ανάμεσα στην «καλή» και «κακή» χρήση της ανθρώπινης λογικής (που είναι ο ορθολογισμός), θα ήταν χρήσιμο να αναπτύξουμε εν συντομία την διδασκαλία της Εκκλησίας μας για την φύση και την λειτουργία της.

Κατά τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή και την ορθόδοξη πατερική παράδοση, ο άνθρωπος έχει δύο γνωστικά κέντρα. Δηλαδή δύο οδούς, δύο τρόπους μέσα από τους οποίους μπορεί να γνωρίσει τα πράγματα, την κτιστή φυσική δημιουργία και τον ίδιο τον Θεό.

Τα δύο αυτά κέντρα είναι ο νους (που οι πατέρες τον ταυτίζουν με την καρδιά) και ο λόγος (δηλαδή η λογική, η διάνοια, το μυαλό). Ο νους έχει την έδρα του στην καρδιά και ο λόγος (η λογική) στον εγκέφαλο. Ο νους είναι το κέντρο της ψυχής, γι' αυτό και οι Πατέρες τον ονομάζουν «το ηγεμονικόν της ψυχής». Με το νου, που είναι η θεωρητική ενέργεια της ψυχής (γι' αυτό και αναφέρεται και ως «οφθαλμός της ψυχής»), ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση και την εμπειρία του Θεού, γίνεται μέτοχος της θείας Αποκαλύψεως.

Ο λόγος (ή λογική) είναι η πρακτική ενέργεια της ψυχής. Με το λόγο (τη λογική) ο άνθρωπος γνωρίζει τη φύση και την κτιστή δημιουργία. Η γνώση της δημιουργίας του Θεού βοηθάει, βεβαίως, τον άνθρωπο να φθάσει και στην γνώση του ιδίου του Θεού, την οποία όμως αποκτά με το νου. Με τη λογική, δηλαδή, δεν μπορούμε να γνωρίσουμε το Θεό. Η λογική μας οδηγεί στην ανάγκη της πίστεως στο Θεό. Η αληθινή, όμως, γνώση του Θεού γίνεται με το νου, με την καρδιά δηλαδή.

Το μεγαλύτερο εμπόδιο, που δεν επιτρέπει στο σύγχρονο άνθρωπο να φθάσει στη γνώση του Θεού, είναι ακριβώς αυτό: ότι προσπαθεί να Τον γνωρίσει με λάθος τρόπο, χρησιμοποιώντας λανθασμένα μέσα. Αντικαθιστά δηλαδή το νου (την καρδιά) με το λόγο (τη λογική) και καταλήγει έτσι στον ορθολογισμό και στην αδυναμία να γνωρίσει αληθινά το Θεό.

Από τα ανωτέρω γίνεται φανερό πως παραιτούμαι από τη λογική μου δεν σημαίνει ότι γίνομαι παράλογος. Η πίστη δεν είναι παράλογη, αλλά υπέρλογη. Δεν κατανοείται, αλλά βιώνεται. Πίστη δεν σημαίνει κατανόηση, αλλά εμπιστοσύνη. Δεν αντιβαίνει στον ορθό λόγο, αλλά τον υπερβαίνει, τον ξεπερνά. Το υπέρλογο μέσα στην Ορθοδοξία δεν είναι η κατάργηση της λογικής, αλλά η μετακένωση και ανύψωση της στην αποδοχή των εμπειριών της θείας Αποκαλύψεως. Το υπέρλογο είναι η απόλυτη διάθεση του εαυτού μας, η αυτοεγκατάλειψή μας στο θέλημα και στο έλεος του Θεού. Το λογικό είναι το «στένεμα» του Θεού και η σμίκρυνση του στις προσωπικές μας ανάγκες και απαιτήσεις, στο εγωιστικό θέλημά μας. Το υπέρλογο είναι να αφήνω στο Θεό ανοιχτό το δρόμο της καρδιάς μου για να 'ρθει και να ενεργήσει μέσα μου με το δικό Του τρόπο, που δεν είναι ούτε λογικός, ούτε άλογος, ούτε παράλογος, αλλά είναι υπέρλογος. Είναι η αιώνια Αλήθεια του Θεού, είναι η πηγή και η οδός της σωτηρίας μας. Το υπέρλογο είναι η υπαγωγή της λογικής μας στη Λογική του Θεού. Είναι η προσπάθεια που κάνουμε για να δεχθούμε τη Λογική του Θεού, όταν αυτή δεν συμφωνεί με τη δική μας.

Σκοπός του χριστιανού είναι ο Ουρανός. Πατρίδα του είναι ο Ουρανός. Ο χριστιανός είναι ουρανοπολίτης και στόχος κεντρικός της ζωής του είναι να γνωρίσει το Θεό και να ενωθεί μαζί Του, να φθάσει δηλαδή στη θέωση. Το απόλυτο ζητούμενο της πνευματικής μας πορείας παραμένει πάντοτε η θέωση, που επιτυγχάνεται μόνο μέσα από την κάθαρση της καρδιάς και το φωτισμό του νου. Ο φωτισμός λοιπόν του νου οφείλει να είναι η κύρια επιδίωξη μας, και όχι η καλλιέργεια της λογικής. Ο φωτισμένος νους είναι αυτός που οδηγεί στο Θεό και όχι η ανεπτυγμένη λογική. Ο φωτισμένος νους είναι η ανταμοιβή του Θεού για την εκχώρηση της λογικής μας σ' Αυτόν. Γι' αυτό και η προσπάθειά μας θα πρέπει να είναι ο φωτισμός του νου και όχι η εξάσκηση της λογικής μας.

Η πνευματική γνώση

Ο στόχος όμως αυτός επιτυγχάνεται κυρίως με την «πνευματική γνώση». Πνευματική γνώση είναι πίστη, είναι εμπειρία, είναι θείος φωτισμός, είναι Θεία χάρις και Θεογνωσία.

Η πνευματική αυτή γνώση δεν είναι απόρροια της λογικής του μυαλού μας. Δεν κατέχεται μόνον από τους ευφυείς, από τους μορφωμένους, από τους επιστήμονες. Δεν απαιτεί σύνθετη σκέψη, πολύπλοκες αναλύσεις και συλλογισμούς. Η πνευματική γνώση είναι δώρο του Θεού που προσφέρεται σε όλους, μορφωμένους και αγράμματους, γνωστικούς και αδαείς, έξυπνους και απλοϊκούς, σε όλους όσοι έχουν απλή, ταπεινή και καθαρή καρδιά. Η πίστη είναι δώρο του Θεού στους απλούς και ταπεινούς ανθρώπους, και όχι αποτέλεσμα λογικής επεξεργασίας.

Η πνευματική γνώση δεν σπουδάζεται στα πανεπιστήμια και τα σπουδαστήρια του κόσμου, δεν αναγνωρίζεται με διπλώματα και μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών, δεν αποτελεί αντικείμενο επιστημονικών ερευνών. Η πνευματική γνώση είναι υπόθεση της καρδιάς, είναι φωτισμένος νους, είναι μετοχή στην αγάπη, τη χάρη και τη δόξα του Θεού, είναι η Αποκάλυψη της Αλήθειας του Θεού στη ζωή μας και στον κόσμο ολόκληρο. Εργαστήριο της πνευματικής γνώσεως είναι η πίστη και η ελπίδα. Η εμπιστοσύνη στο Θεό και η αυτοεγκατάλειψή μας στην άπειρη αγάπη και πρόνοιά Του. Είναι η καθημερινή άσκηση και τήρηση των εντολών του Θεού. Είναι η εξάσκηση της αγάπης δια της φιλανθρωπίας και της ελεημοσύνης ενεργούμενης. Είναι η φιλαδελφία, η καλοσύνη και η ιλαρότητα.

Ο ορθολογισμός, περνώντας από όλες τις πτώσεις της υπερηφάνειας, μας οδηγεί τελικά στην αυτοδικαίωση· γιατί μας πείθει ότι έχουμε δίκιο. Και εφ' όσον οι σκέψεις μας, τα λόγια μας και οι πράξεις μας είναι λογικές, άρα είναι ορθές και δίκαιες. Έχουμε λοιπόν δίκιο, άρα και δικαίωμα να το επιβάλλουμε ως γνώμη, ως επιθυμία και ως συμπεριφορά. Από το σημείο αυτό ξεκινά μία ατελεύτητη πορεία προς την μηδέποτε επιτυγχανομένη – γιατί είναι και ακόρεστη – αυτοδικαίωσή μας, που μας παρασύρει σε μια αλυσίδα διαρκώς μεγαλύτερων και βαρύτερων αμαρτημάτων.

Ο Φαρισαίος της παραβολής (Λουκ.18,9-14) είναι ο αντιπροσωπευτικότερος τύπος

του αυτοδικαιούμενου ανθρώπου. Καυχάται για τις αρετές του, θεωρεί τον εαυτό του δίκαιο και συγχρόνως εξουθενώνει τον τελώνη, βλέποντας τον αμαρτωλό, κατώτερό του. Ο αυτοδικαιούμενος γίνεται ο ίδιος κριτής του εαυτού του και του απονέμει τον τίτλο του δικαίου, πιστεύοντας ότι ο Θεός είναι υποχρεωμένος να τον ανταμείψει.

Ο αυτοδικαιούμενος άνθρωπος είναι εκείνος που πάσχει από ψυχολογικά προβλήματα, επειδή απωθεί την ενοχή του. Γίνεται έτσι νευρικός, διαταραγμένος ανικανοποίητος, απαιτητικός, ανυπόμονος, ανυπάκουος, αυθάδης, εριστικός. Ακολουθώντας το παράδειγμα του Εωσφόρου, δεν θέλει να ζητήσει συγχώρηση και να ομολογήσει τις αμαρτίες του. Επαναλαμβάνει ως επωδό τα λόγια του μηδενιστή Αλμπέρτ Καμύ: «Είχα δίκιο, έχω οπωσδήποτε δίκιο, θα έχω πάντα δίκιο», και ορθώνει μόνος του ανυπέρβλητο φράγμα στην άβυσσο του Θείου ελέους.

Ο ορθολογισμός είναι συμπυκνωμένη υπερηφάνεια, αλαζονεία, αυτοδικαίωση, αυτάρκεια και αυτονομία. Γι' αυτό και αλλοτριώνει τον άνθρωπο, τον απομονώνει και τον απομακρύνει από το Θεό και από τους συναθρώπους του. Ο ορθολογιστής καθίσταται έτσι στοιχείο διαλυτικό της φιλίας, του γάμου, της οικογένειας, του κοινοβίου και της κοινωνίας.

Τελικά ο ορθολογιστής, παρά τη λαμπρότητα των επιτευγμάτων του, καταλήγει να είναι ο κουρασμένος, ο κενός, ο ανικανοποίητος, ο απογοητευμένος σύγχρονος άνθρωπος. Αυτός που βιώνει καθημερινά το δράμα της υπαρξιακής αγωνίας του, της ανασφάλειάς του και του αδιεξόδου, στο οποίο τον παγιδεύει η λογική του και η αυτοπεποίθησή του στις οποίες τόσο στηρίχτηκε.

Θα πρέπει λοιπόν να βγούμε από τα όρια της πεπερασμένης ανθρώπινης λογικής και να μπούμε στην απεραντοσύνη, στον πλούτο και την ευλογία της λογικής του Θεού.

(Περιοδικό "ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ" τ. 26, Απρίλιος-Ιούλιος 2008)

(Πηγή ηλ. κειμένου: vatopaidi.wordpress.com)

Η ΑΛΛΗ ΟΨΙΣ

Ψηλαφώντας την των πραγμάτων αλήθεια...

<https://alopsis.gr>
